

Оригинални научни рад
УДК: 811.131.1'373.7
821.131.1.09-31 ДМАНТИ Н.
81'255.4
DOI: 10.5937/zrffp55-58236

ФРАЗЕОЛОГИЗМИ У ИТАЛИЈАНСКОМ РОМАНУ *IO NON HO PAURA* НИКОЛА ДМАНТИЈА И ЊИХОВИ ЕКВИВАЛЕНТИ У СРПСКОМ ПРЕВОДУ РОМАНА

Александра Р. БЛАТЕШИЋ¹

Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за италијанске и ибероамеричке студије
Нови Сад (Србија)

Марија Н. ВУЈОВИЋ²

Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Нови Сад (Србија)

¹ aleksandra.blatesic@ff.uns.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0003-0417-9880>

² profditaliano12@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0003-5958-6085>

Примљен: 15. 4. 2025.
Прихваћен: 10. 12. 2025.

ФРАЗЕОЛОГИЗМИ У ИТАЛИЈАНСКОМ РОМАНУ *IO NON HO PAURA* НИКОЛА АМАНИТИЈА И ЊИХОВИ ЕКВИВАЛЕНТИ У СРПСКОМ ПРЕВОДУ РОМАНА

Кључне речи:
стратегије
превођења;
фразеологизми;
еквиваленција;
савремени
италијански
роман;
Николо Аманити;
италијански;
српски.

Сажетак. Предмет проучавања овог рада јесу фразеологизми у италијанском роману *Io non ho paura* Никола Аманитија и њихови еквиваленти у српском преводу романа. Превод фразеологизама представља посебан проблем у традуктологији због идиоматичности и експресивности које карактеришу ову врсту језичких јединица. Премда су преводиоци сагласни у ставу да је фразеологизме у полазном тексту (ПТ) најбоље преводити фразеологизмима у циљном тексту (ЦТ), врло често потребно је прибећи одређеним преводилачким стратегијама како би се у превод на адекватан начин пренео садржај из оригиналног текста. Стога је циљ нашег истраживања да методом контрастивне анализе утврдимо које су преводилачке технике или стратегије коришћене у преводу фразеологизама. Корпус се састоји од италијанских и српских фразеологизама ексцерпираних из италијанског романа *Io non ho paura* и његовог превода на српски *Ne bojim se*, а примери су груписани према класификацији стратегија превођења Моне Бејкер (Baker, 2001). Резултати анализе показују да су фразеологизми у преводу посматраног италијанског романа на српски преведени фразеологизмима када је год то било могуће, да се преводилац неретко служио и стратегијом превођења једном речју, али и да је често примењивао стратегију увођења (креирања) фразеологизама онда када их није било у италијанском тексту.

Увод

Предмет проучавања овог рада јесу фразеологизми у италијанском роману *Io non ho paura* аутора Никола Аманитија (Niccolò Ammaniti) и њихови еквиваленти у српском преводу романа *Ne bojim se* (превела Душица Тодоровић-Лакава). Италијанско издање штампала је први пут издавачка кућа Einaudi 2001. године, а о успеху романа сведочи чињеница да је две године касније снимљен филм са истим насловом у режији Г. Салватореса (Gabriele Salvatores) и да су објављена још два издања књиге на српском језику, 2002. и 2011. године,³ а потом и 2024. од стране другог издавача.⁴

Радња романа смештена је на југу Италије, где у једном малом селу живи главни протагониста, деветогодишњи дечак Микеле Амитрано. Истражујући околину са друговима током летњег распуста открива свог вршњака добро сакривеног у јами испред напуштене куће. Микеле почиње да тајно, али свакодневно, посећује дечака. Из телевизијских вести сазнаје да је дечак син богатог индустријалца и да банди која га је отела припада Микелеов отац, али и остали становници малог места у ком живи. У тренутку када полиција стеже обруч око банде, њени чланови одлучују да убију отетог дечака. Микеле, ризикујући сопствени живот, ослобађа дечака из скровишта. Микелеов отац, који је дошао да убије дечака, грешком пуца у свог сина који ипак успева да преживи.

Овај роман припада жанру психолошког трилера и романа одрастања (*Bildungsroman*)⁵ уз елементе мистерије и драме.⁶ Написан је савременим

³ Оба издања објављена су са истим преводом, реч је о едицијама издавачке куће Плато из Београда.

⁴ Најновије издање из 2024. године припремила је издавачка кућа Вулкан, такође у преводу Душице Тодоровић-Лакаве.

⁵ Иако ова врста романа изворно потиче из Немачке (XVIII век), жанр који приказује духовни развој јунака од детињства, постао је брзо популаран и у другим европским земљама и целом свету (Moretti, 1987).

⁶ О свом јединственом стилу писања, који је тешко класификовати и јасно груписати у одређен жанр, јер представља мешавину италијанског амбијентализма и

италијанским језиком с једноставним и сликовитим стилем који одражава перспективу дечака као главног јунака. Аутор користи колоквијални језик, повремено дијалекте и жаргон карактеристичан за италијански југ, чиме постиже аутентичност нарације.

Циљ нашег истраживања је да методом контрастивне анализе утврдимо које су преводилачке стратегије коришћене за превођење фразеологизама и које су се показале као најадекватније. Корпус чине италијански и српски фразеологизми ексцерпирани из италијанског романа и његовог превода на српски. У овом раду, због ограниченог простора, представимо мањи број примера, тј. оне који илуструју преводилачке проблеме, као и примењене технике и стратегије за њихово превазилажење.

Особине фразеологизама и проблема тика њиховог превођења

Фразеологизам (ит. *espressione idiomatica*) представља устаљени низ речи са фигуративним значењем које не представља збир значења његових саставних елемената, али је познат једној друштвено-језичкој заједници. Према речима Федерике Казадеи, ради се о конвенционалном полилексичком изразу у ком се један устаљени облик комбинује са некомпозиционалним значењем, које се не може извести из значења његових елемената (Casadei, 1995, стр. 335).

Многи лингвисти (Миленковић, 2006; Мршевић-Радовић, 1987; Штрбац, 2018; Corpas Pastor, 1996; Fink-Arsovski, 2002) сагласни су да ове јединице карактерише: 1) идиоматичност (значење фразеологизма није еквивалентно збиру појединачних значења његових компоненти); 2) устаљеност (компоненте које граде фразеологизам нису замењиве већ се репродукују у готовом облику, као претходно направљена комбинација); 3) ограничена варијабилност (дозвољене су одређене измене компоненти у саставу фразеологизама, али у врло ограниченој мери); 4) полилексемност (фразеологизам је састављен од најмање два члана који постижу јединственост значења само као целина); 5) експресивност (фразеологизмом се уместо на стилски неутралан начин смисао исказује експресивно); 6) репродуктивност (фразеологизам се не ствара у тренутку говорног чина, већ се користи у претходно дефинисаном и потврђеном облику конвенционалног значења).

Имајући у виду све специфичности фразеологизама, њихов јединствени облик и значење, а посебно њихову идиоматичност и експресивност, не изненађује што посебан изазов, али и потешкоће за преводиоце може представљати управо превођење ове врсте језичких јединица. Превођење фразеологизама захтева не само добро познавање система полазног (П)

и циљног језика (ЦЈ) већ и познавање концептуалног система, односно познавање социокултуролошког контекста дате језичке заједнице. Другим речима, тумачење идиоматских израза не зависи само од познавања речника и граматике већ пре свега од ванјезичких знања (Casadei, 2007, стр. 45).

Истраживачи су сагласни у ставу да је најприкладније решење за превођење фразеологизама супституција ових јединица полазног језика еквивалентним фразеологизмима циљног језика, тј. проналажење идиоматског израза сличне форме и значења на циљном језику, будући да се „потпуна, семантичка и формална еквиваленција генерално сматра најбољом процедуром за превођење фразеологије” (Quiroga, 2006, стр. 137). Ипак, она често није могућа.

Глорија Корпас Пастор (Corpas Pastor, 2003, стр. 215–219) говори о најчешћим препрекама на које преводилац наилази, као и о стратегијама у превођењу фразеологизама. Приликом превођења фразеологизама преводилац пролази кроз три фазе: 1) фазу препознавања ових језичких јединица у тексту полазног језика; 2) фазу исправног тумачења ових јединица у контексту; 3) фазу тражења кореспондента у циљном језику. Трећа фаза подразумева две подфазе: прва је успостављање кореспонденције на лексичком нивоу, а друга – успостављање кореспонденције на текстуалном и дискурзивном нивоу. Када је реч о лексичком нивоу, постоје три степена фразеолошке еквиваленције који захтевају различите преводилачке поступке.

С једне стране постоји врло ретка апсолутна еквиваленција, која подразумева да фразеологизми полазног и циљног језика имају исто денотативно и конотативно значење, метафоричку основу, исту дистрибуцију и учесталост употребе, исту прагматику и слична дијастратска, дијафазиска и дијатопијска ограничења (Corpas Pastor, 2003, стр. 206–207). У овом случају, прикладна у превођењу је стратегија или техника супституције. С друге стране, постоје случајеви нулте еквиваленције или фразеолошких празнина. Реч је о фразеологизмима полазног језика који означавају феномене који нису концептуализовани, а самим тим ни лексикализовани у циљном језику. У овим случајевима прикладно је користити парафразу као преводилачку стратегију. Између апсолутне и нулте еквиваленције постоји читава лепеза случајева парцијалне еквиваленције који, у зависности од врсте, захтевају коришћење различитих преводилачких техника. Не треба заборавити ни на тзв. фразеолошке лажне пријатеље, тј. фразеологизме полазног и циљног језика који на први поглед изгледају као еквивалентни јер показују формалну сличност, али заправо их карактерише различит семантички садржај. На текстуалном нивоу преводилац се може сусрести са различитим потешкоћама: 1) не препознаје фразеологизме као такве; 2) препознаје фразеологизме, али не може да их правилно протумачи у контексту; 3) правилно препознаје и тумачи фразеологизме, али не проналази одговарајући еквивалент.

Мона Бејкер (Baker, 2001, стр. 72–78) наводи неке од најчешћих стратегија у превођењу фразеологизама:

1. Употреба фразеологизама сличног значења и облика. Ова стратегија подразумева коришћење фразеологизама ПЈ и ЦЈ који имају слично значење и који се састоје од еквивалентних лексичких јединица. Углавном се ради о интернационалним фразеологизмима присутним у готово свим европским језицима. У овом случају, најлакшем за превођење, ипак треба узети у обзир то да ли постоје евентуалне разлике у учесталости употребе, степену формалности и сл. Такође треба водити рачуна о питању стила, регистра и реторичког ефекта.

2. Употреба фразеологизама сличног значења, а различитог облика. Ова стратегија имплицира коришћење значењског еквивалента у ЦЈ, који се састоји од различитих лексичких јединица. И у овом случају важно је водити рачуна о функционално-стилистичким обележјима фразеологизама, учесталости употребе и било каквој врсти маркираности.

3. Превођење парафразом. Стратегија превођења парафразом јесте преношење значења изворног текста другим језичким средствима. Овакав поступак је оправдан када не постоје фразеолошки еквиваленти између два језика или када је неприкладно да се користи идиоматски језик у циљном тексту због разлика у стилским преференцијама полазног и циљног језика. Овакав превод обично задржава само денотативни аспект ПТ, при чему се занемарују стилске одлике и сама форма фразеологизма.

4. Изостављање. Стратегија изостављања подразумева да се фразеологизам ПТ изоставља у циљном тексту онда када нема блиског подударана у циљном језику, када се његово значење не може лако парафразирати или када је то неопходно учинити из стилских разлога.

У раду смо применили наведену таксономију, додајући још две категорије: 1) калк (Labarta Postigo, 2020, стр. 61; Quiroga, 2006, стр. 146), односно дословни превод, којем је преводилац као стратегији прибегавао најчешће у случајевима превода тзв. ауторских неофразеологизама; 2) стратегију креирања (Labarta Postigo, 2020, стр. 62), која подразумева да је метафорички израз ЦЈ превод неметафоричког израза из ПЈ, односно увођење фразеологизама у циљном тексту, иако их нема у полазном.

Анализа корџуса

С циљем да установимо које је преводилачке стратегије преводилац (најчешће) користио у преводу италијанског романа *Io non ho paura* на српски језик, поређењем фразеологизама ПЈ са њиховим преводом у ЦЈ, анализирали материјал распоредили смо према класификацији Моне Бејкер (Baker, 2001), Пауле Кироге (Quiroga, 2006) и Марије Лабарте Постиго (Labarta Postigo, 2020): 1) употреба фразеологизама сличног значења и облика; 2) употреба фразеологизама сличног значења, али различитог облика; 3) превођење парафразом; 4) изостављање; 5) калк; 6) креирање. У стратегију

превођења парафразом сврстали смо и стратегију превођења једном речју. Ову стратегију додатно смо поделили на две поткатегорије, тј. случајеве када је ова техника коришћена јер у ЦЈ не постоји одговарајући фразеолошки еквивалент и случајеве када је ова стратегија коришћена иако у ЦЈ постоји одговарајући фразеолошки еквивалент.

Стратегија употребе фразеологизама сличног значења и облика

Како је раније већ наведено, дата стратегија имплицира коришћење фразеологизама ПЈ и ЦЈ који имају слично значење и који се састоје од еквивалентних лексичких јединица. Другим речима, реч је о случајевима апсолутне преводне еквиваленције. Овакви примери у преводу италијанског романа на српски били су присутни у знатном степену (23 примера од укупно 168 идентификованих)⁷, а ми ћемо навести само неке:

- 1(a). *Mamma le dava ragione* (стр. 6), ZING⁸.
- 1(б). Мама јој је *давала за њраво* (стр. 12), PCKJ, FRHSJ.
- 2(a). *Il Teschio si è girato e l'ha fulminata con uno sguardo d'odio* (стр. 14), TREC, ZING.
- 2(б). Лобања се окренуо ка њој и *севнуо њоїледом* пуним мржње (стр. 18), фраз. *севнуїи очима*, PCJ, FRHSJ.
- 3(a). *Ho ripetuto come un rappagallo*⁹ (стр. 141), DMD, TREC.
- 3(б). *Понављао сам као њаїаїај* (стр. 119), фиг. *њаїаїај* – неко ко понавља, PCJ, PCKJ.
- 4(a). [...] *e con Togo che la seguiva come un'ombra* (стр. 199), DMD, SOR, ZING.

⁷ Фразеологизам који се више пута понављао у ПТ и бивао преведен на исти начин у ЦТ посматрали смо као један (нпр. *angelo custode* – *анђео чувар*). С друге стране, фразеологизам који се више пута понављао у ПТ и бивао преведен на различит начин у ЦТ, рачунали смо засебно, у складу са стратегијама које су примењиване у преводу (нпр. *pelle e ossa*, третирали смо као два фразеологизма јер је у ЦТ једном преведен као *кості* и *кожа*, а други пут као *жїољаво*).

⁸ У раду ћемо користити следеће скраћенице за употребљене речнике: ZING: Lo Zingarelli. (1996). *Vocabolario della lingua italiana*. Bologna: Zanichelli editore; DMD: *Dizionario dei modi di dire della lingua italiana*; FRHSJ: Matešić, J. (1982). *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*. Zagreb: Školska knjiga; SOR: Sorge, P. (2004). *Dizionario dei modi di dire della lingua italiana*. Roma: Newton Compton Editori; TREC: Treccani. *Vocabolario Treccani on line*. Roma: Istituto dell'Enciclopedia Italiana, disponibile su: www.treccani.it/vocabolario/; РСАНУ: *Речник срїскохрвайскої књижевної и народної језика*. (1958–). Београд: Српска академија наука и уметности САНУ – Институт за српски језик; РСЈ: *Речник срїскоїа језика*. (2011). Нови Сад: Матица српска; PCKJ: *Речник срїскохрвайскоїа књижевної језика*, књ. 1–6. (1967–1971). Нови Сад: Матица српска; ФРСЈ: Оташевић, Ђ. (2012). *Фразеолошки речник срїскої језика*. Нови Сад: Прометеј.

⁹ У речницима DMD, TREC, ZING наведен је и облик *a rappagallo*.

Фразеологизми у италијанском роману *Io non ho paura* Никола Аманијџија и њихови еквиваленти у српском преводу романа

4(δ). [...] а Того ју је *йрайио йойуи сенке* (стр. 166), FRHSJ, фраз. *бији нечија сенка*, ФРСЈ.

Примери који следе (5–9) представљају тзв. хомонимне фразеологизме, тј. сложене језичке јединице које имају два значења: једно дословно или композиционално и друго идиоматско или пренесено, некомпозиционално, нпр. *оћворији очи* (ит. *aprire gli occhi*) може значити дословно отварање очију као физички покрет, али исти израз може значити и „схватити истину, сагледати право стање ствари, престати живети у заблуди”¹⁰ (García-Page Sánchez, 2008, стр. 389). С друге стране, српски речници наводе фигуративно значење „учинити да неко спозна праву истину / открити истину” (РЈС, ФРСЈ, РСКЈ, САНУ), али и још један израз појачаног значења у смислу спремности, бдуности и пажње – *оћворији чейворе очи* (РЈС), *оћворији чейворе* (*сћо*) *очи* (РСКЈ).

5(a). *Ha puntato il dito contro il Teschio* (стр. 15), TREC, SOR.

5(δ). *Ућерио је йрсиу* у Лобању (стр. 19), ФРСЈ.

6(a). *Stringevo i denti e avanzavo senza lamentarmi* (стр. 28), DMD, TREC, SOR, ZING.

6(δ). *Сћиснуо сам зубе* и напредовао не жалећи се (стр. 29), ФРСЈ, FRHSJ.

7(a). *I capelli mi si sono rizzati in testa* (стр. 54), TREC, ZING (облик *sentir rizzarsi i capelli*).

7(δ). *Коса ми се гуила на љави* (стр. 50), РСЈ, FRHSJ.

8(a). *Se Felice tornava su capiva subito che c'era stato qualcuno che aveva ficcato il naso dove non doveva ficcarlo* (стр. 85), DMD, TREC, SOR, ZING.

8(δ). Ако се Феличе врати одмах ће му бити јасно да је неко *йурао нос* где не треба (стр. 75), ФРСЈ, FRHSJ.

9(a). *Mamma ha sempre avuto le mani pesanti*¹¹ (стр. 87), DMD, TREC, SOR, ZING.

9(δ). Мама је одувек имала *йеишку руку* (стр. 76), РСЈ, FRHSJ.

Стратегија употребе фразеологизама сличног значења, а различитог облика

Према дефиницији, ова стратегија се односи на коришћење фразеологизма у преводу, односно у циљном језику, који носи исту семантичку вредност као и његов парњак у полазном тексту, али који се састоји од различитих лексичких јединица. Другим речима, то су случајеви парцијалне међујезичке еквиваленције, тј. фразеологизми који представљају семантичке еквиваленте. Оваквим преводом губи се форма фразеологизма ПЈ, али се чува његова

¹⁰ Наш превод цитата.

¹¹ Италијански фразеологизам се јавља у облику јединине и множине: *avere la mano pesante* / *avere le mani pesanti*.

семантика, првобитна изражајност и, у појединим случајевима, слична слика. Идентификовали смо 29 примера код којих је дата стратегија примењена у преводу, али смо у раду, ради уштеде простора, навели 12 најзанимљивијих:

- 10(a). *A fine estate non vedevamo l'ora che ricominciasse la scuola* (стр. 10), DMD, TREC, SOR, ZING, досл. „На крају лета нисмо видели час да поново почне школа.”
- 10(б). Пред крај лета *једва* смо чекали да почне школа (стр. 15), PCJ.
- 11(a). *Mi tremavano le gambe* (стр. 26), TREC, ZING, досл. „Дрхћале су ми ноје.”
- 11(б). Клецала су ми колена (стр. 28), FRHSJ, ФПЦЈ.
- 12(a). [...] *faceva un freddo polare* (стр. 30), TREC, ZING, досл. „било је њоларно хладно.”
- 12(б). [...] била је *цича* зима (стр. 30), ФПЦЈ.
- 13(a). [...] *ma sono arrivato sano e salvo* dall'altra parte (стр. 31), TREC, досл. „али сам стигао *здрав и сјасен* на другу страну.”
- 13(б). [...] али сам *жив и здрав* стигао на другу страну (стр. 32), PCJ.
- 14(a). *Avevo risposto a monosillabi* (стр. 34), TREC, ZING, досл. „Огјоворио сам једнословно.”
- 14(б). Клешићима су извлачили речи из мене (стр. 35), PCJ.
- 15(a). *Mia sorella è rimasta senza parole* (стр. 39), DMD, TREC, SOR, ZING, досл. „Моја сестра је *осћала без речи*”, фраз. РСКЈ.
- 15(б). Моја сестра је *осћала без њексиа* (стр. 38), варијанта *осћалии без речи*, PCJ.
- 16(a). *Mi ha squadrato da capo a piedi* (стр. 57), досл. „Одмерио ме је *ог љаве до сћојала*”, DMD, TREC, ZING.
- 16(б). Одмерио ме је *ог љаве до њеије* (стр. 52), РСКЈ, FRHSJ, ФПЦЈ.
- 17(a). *Era pelle e ossa* (стр. 54), досл. „Био је *кожа и косији*”, DMD, TREC, ZING.
- 17(б). *Косији и кожа* (стр. 49), FRHSJ, ФПЦЈ.
- 18(a). *Mi ha fatto due coglioni*¹² *così perché sono andato un paio di volte al mare* (стр. 137), колоквијализам, незабележен у речницима, досл. „Најравио ми је *два њесџиса* овако, јер сам пар пута отишао на море.”
- 18(б). *Појео ми се на љаву* што сам пар пута отишао на море (стр. 116), фраз. РСКЈ, FRHSJ, ФПЦЈ, сличнији жарг. фраз. *скакајџи њо јајума*, непотврђен у речницима.
- 19(a). *Hai fatto i conti senza l'hostess* (стр. 158), (са *oste* уместо *hostess*) DMD, TREC, SOR, ZING, досл. „Правио си *рачуне без хосџесе*.”
- 19(б). *Правио си рачун без крчмара* (стр. 133), FRHSJ, ФПЦЈ.
- 20(a). *Sono cotto* (стр. 178), DMD, TREC, досл. „Скуван сам.”

¹² У жаргону српског језика постоји израз *скакајџи њо јајума*, који није потврђен у речницима. Да је фразеологизам полазног језика био преведен на овај начин, био би сврстан у нашу трећу групу.

20(б). *Гојов сам* (стр. 149), ФРСЈ.

21(а). *Sogni d'oro* (стр. 180), DMD, SOR, досл. „Снови од златија.”

21(б). *Лејо сјавај* (стр. 151), устаљена реченица, нема посебну одредницу у речницима.

У примеру (11) не само да је постигнута иста семантичка вредност већ и компоненте припадају истом семантичком пољу (дрхтати/клецати; ноге/колена) (ит. *tremare*, срп. *дрхћати*, прев. *клецати*; ит. *gambe*, срп. *ноге*, прев. *колена*). С друге стране, неки примери (17) могу испољавати минимално различиту формалну слику, нпр. обрнути ред речи (ит. *pelle e ossa*, досл. *кожа и косћи*, срп. *косћ и кожа*), употреба именице у једнини у ЦЈ (срп. *косћ*) уместо у множини као што је у ПЈ (ит. *le ossa* – *косћи*) итд., упркос постојању апсолутног еквивалента.¹³

Семантичка транспарентност наведених примера је различита. Док су неки италијански фразеологизми семантички врло транспарентни за србофоне говорнике италијанског језика, други прилично збуњују својим лексичким саставом јер не стварају јасну метафоричку слику. Тако је у мањем броју случајева постигнута искључиво значењска еквиваленција, док се фразеологизми ПЈ и ЦЈ разликују у лексичкој и формалној структури, као и метафоричкој слици (примери 14, 18, 20).

Ипак, у великом броју случајева сачувана је слична слика, упркос лексичкој дивергенцији (примери 12, 13, 21), јер речи употребљене у преводу припадају истом семантичком пољу (примери 15, 16). Препознатљива структура и семантика фразеологизма плодан су терен за коришћење ових језичких јединица у стилске сврхе. Иако фразеологизам (19) у италијанском и српском језику важи за апсолутни еквивалент, морали смо га сврстати у ову групу, јер је писац модификовао изворни израз променом лексеме *l'oste* (*крчмар/-ица*), односно облика за женски род *l'ostessa* у савремену *l'hostess* (*хосџеса*). Ову игру речи преводилац не може језичким средствима дочарати и пренети у ЦЈ а да не збуни читаоца. Стога је у преводу на српски и остала уобичајена варијанта овог фразеологизма, чиме се неминовно ствара разлика између оригиналног текста и превода.

Фразеологизми ПЈ који су преведени мање адекватним фразеологизмом у ЦЈ

У посебну подгрупу сврстали смо оне фразеологизме ПЈ који су преведени фразеологизмом у циљном тексту, али неодговарајућим, јер у ЦЈ постоји прецизнији еквивалент. Таквих примера било је десет, а наводимо само неколико:

¹³ РСАНУ наводи облик *кожа и косћи*, што је апсолутни еквивалент италијанском фразеологизму, који није као такав употребљен у ЦТ због мање фреквентности.

- 22(a). *Pace all'anima sua* (стр. 16), TREC, досл. „Мир души његовој”, еквивалент „Покој му души”, РСКЈ, ФРСЈ.
- 22(б). *Нека му је лака земља* (стр. 19), РСЈ, РСКЈ.
- 23(a). *Ma il Teschio ha tirato fuori l'asso* (стр. 18), SOR, ZING (модификација фразема *avere l'asso nella manica*), досл. „Али Лобања је извукао најоље кеца”, еквивалент „Али Лобања је извукао кеца из рукава.”
- 23(б). Али је Лобања извукао *главни агуи* (стр. 21), РСЈ (модификација фразема *имати агуи*).
- 24(a). *Davanti agli occhi avevo solo grano* (стр. 19), TREC, ZING, досл. „Пред очима имао сам само жито”, РСКЈ.
- 24(б). Докле *јод* ми је *јоилед* сезао било је жито (стр. 22), РСКЈ.
- 25(a). *Non sarei andato là sopra di notte per tutto l'oro del mondo* (стр. 64), DMD, TREC, ZING, досл. „Не бих отишао тамо горе по ноћи за све *блаіо овоіа свеіа*”, у FRHSЈ и ФРСЈ – *ни за царево блаіо, ни за шіа на свеіу*.
- 25(б). Не бих се попео по ноћи горе *ни за живу ілаву* (стр. 58), FRHSЈ.
- 26(a). [...] *ma a quello non gliene frega un cazzo* (стр. 136), TREC, ZING, досл. „[...] али њему није га брига курац”, [...] *њеіа заболе курац* (стр. 129).
- 26(б). [...] али *њеіа боли дуіе* (стр. 116), колоквијално, непотврђено у речницима.

У примеру (22) отвара се питање учесталости употребе фразеологијама. Наиме, да би се постигла апсолутна еквиваленција, осим подударана на лексичко-семантичком и формалном нивоу, неопходно је да фразеологизми ПЈ и ЦЈ деле и иста дијасистемска обележја, прагматику, дистрибуцију и учесталост употребе (Corpas Pastor, 2003, стр. 206–207, 253). Ако се преводилац, упркос постојању лексички адекватнијег облика, одлучио за варијанту која је удаљенија и са лексичког и са формалног аспекта, претпостављамо да је то учинио због веће фреквенности одабраног облика. У највећем броју наведених примера семантичке разлике су благе и не ремете разумевање текста, али се одражавају на конотације. На пример у примеру (24) у ЦЈ постоји апсолутни преводилачки еквивалент, али варијанта за коју се определио преводилац имплицира удаљеност, док фразеологизам у ПЈ указује на близину. И у примеру (25) семантика израза *ни за све блаіо овоіа свеіа* и *ни за живу ілаву* је иста, јер означава апсолутно одбијање вршења радње, али у првом случају субјекат на њу не би пристао ни за новац, а у другом ни по цену сопственог живота. Преводилац, међутим, мора да води рачуна и о општем језику који се користи у различитим деловима текста (дијалози, наратија, опис, итд.) и о жанровима. У овом Амантијевој роману основни говор протагониста обилује колоквијализмима, чиме се очигледно и преводилац управљао приликом превођења на ЦЈ.

Стратегија превођења парафразом

Стратегија превођења парафразом јесте поступак трансфера значења изворног текста другим језичким средствима, а користи се када не постоје фразеолошки еквиваленти између језика или када је неприкладно користити идиоматски језик у циљном тексту због стилских разлика полазног и циљног језика (Baker, 2001, стр. 74–75). Овој стратегији придружили смо и стратегију превода једном речју (Quiroga, 2006, стр. 157), која се, баш као и парафраза, примењује у случајевима кад у ЦЈ не постоји фразеолошки еквивалент. То су случајеви у којима, с једне стране, фразеологизам у циљном језику није лексикализован, нити је могуће извести калк јер би дослован превод фразеологизма био неразумљив говорницима ЦЈ, а с друге стране, значење фразеологизма може да се искаже једном речју. Разлика између ове две стратегије је у томе што парафразом преводилац репродукује фразеолошко значење фразеологизма полазног текста помоћу слободне комбинације речи циљног језика.

Недостатак стратегије превођења парафразом састоји се у томе што се фразеолошка функција полазног текста губи због некоришћења другог фразеологизма, али се репродукује значење и задржавају се друге текстуалне функције, тако да се постиже комуникативна еквиваленција. У случају превођења фразеологизма једном речју репродукује се фразеолошко значење из полазног текста помоћу просте лексичке јединице циљног језика која има исто или слично значење, при чему се губи основна фразеолошка функција, али и друге текстуалне функције. Резултат коришћења ове стратегије обично је неутралан превод који репродукује искључиво фразеолошко значење полазног текста (Quiroga, 2006, стр. 156–158).

Фразеологизми ПТ преведени парафразом или једном речју у ЦТ

Ове фразеологизме поделићемо у две групе: а) фразеологизме који су преведени парафразом или једном речју због недостатка фразеолошког еквивалента у ЦЈ; б) фразеологизме који су преведени парафразом или једном речју у ЦЈ упркос постојању еквивалента у ЦЈ.

а) Примера фразеологизама из ПТ који су преведени парафразом или једном речју у циљном тексту, зато што у ЦЈ не постоји еквивалентни фразеологизам, било је укупно дванаест.

27(а). *Faceva finta, era stanca* (стр. 5), TREC, досл. „Правила је финију, била је уморна.”

27(б). *Блефира, уморила се* (стр. 11).

- 28(a). Sono montato in piedi sul davanzale, *mi sono fatto il segno della croce*¹⁴... (стр. 32), DMD, TREC, SOR, досл. „Подигао сам се на ноге на симсу, *направио сам знак крста*...”
- 28(б). Усправио сам се на симсу, *ипрекрстио*... (стр. 32).
- 29(a). *Non mi fate fare figure di merda* (стр. 71), TREC, SOR, ZING, досл. „*Немојте да ме иераите да иравим фигууре од јовна*.”
- 29(б). *Немојте да ме друкаите* (стр. 63).
- 30(a). *Mi volevano prendere per il culo?* (стр. 128), DMD, TREC, SOR, ZING, досл. „Желели су да ме узму за дује?”
- 30(б). Они то мене *заједавају?* (стр. 109).
- 31(a). *Il Teschio le ha fatto il verso* (стр. 189), DMD, TREC, SOR, ZING, досл. „Лобања јој је *направио лас*.”¹⁵
- 31(б). Лобања је почео да јој *се руа* (стр. 158).
- 32(a). *Pedalavamo in fila indiana* (стр. 190), DMD, TREC, SOR, ZING, досл. „Окретали смо педале у *индијанском реду*.”
- 32(б). Возили смо бицикле *један иза друго* (стр. 159).

б) У другој групи примера представићемо фразеологизме у полазном тексту који су преведени парафразом или једном речју у циљном тексту, упркос томе што у ЦЈ постоји фразеологизам.

Стратегије превођења парафразом или једном речју могу се користити кад год је искључиви циљ превођења постизање комуникативне еквиваленције. Ипак, мишљења смо да је ову стратегију оправдано користити само у случају непостојања адекватног међујезичког фразеолошког еквивалента, јер се чувањем фразеологизма и у ЦТ, чак и када не постоји формални еквивалент, ипак задржавају стилска обележја, експресивност и сликовитост ПТ. Открили смо двадесет шест случајева примене дате стратегије.

- 33(a). *Ho sete da morire* (стр. 10), TREC, SOR, досл. „*Имам жеђ да умрем*.”
- 33(б). *Сипраишо сам жедна* (стр. 15), фраз. прев. *Умирем / Цркавам од жеђи*, PCJ.
- 34(a). *Quella storia Barbara se l'era legata al dito*¹⁶ (стр. 15), DMD, TREC, SOR, ZING, досл. „Ту епизоду Барбара је *везала за прст*.”
- 34(б). Ту епизоду Барбара *није заборавила* (стр. 19), фраз. прев. Ту епизоду Барбара је *примила к срцу*, PCKJ, FRHSJ.
- 35(a). [...] adesso voleva *pareggiare i conti* con il Teschio (стр. 15), TREC, досл. „[...] сада је хтела да *изједначи рачуне* са Лобањом.”

¹⁴ Наведени италијански израз, за разлику од српског, припада устаљеним изразима, те се класификује као *modo di dire, locuzione fissa*. Овај пример представља системску разлику између два језика.

¹⁵ Италијанска лексема *verso* (m) је полисемична, значи „стих”; „правац” (од лат. *vertere*), али овде се односи на „звук”, „глас животиња”, који се имитира ради ругања.

¹⁶ Италијански фразеологизам *legarsela al dito* значи „бити злопамтило, не заборавити увреду”.

- 35(б). [...] а сад је дочекала *шренуџак обрачуна* са Лобањом (стр. 19), фраз. прев. [...] сада је хтела да *сравни / изравни рачуне* са Лобањом, ФРСЈ, РСКЈ.
- 36(а). *Noi due facciamo i conti d'oro* (стр. 162), DMD, TREC, SOR, ZING, досл. „Нас двоје *правимо рачуне* касније.”
- 36(б). Нас двоје *ћемо* после да *разјоварамо* (стр. 136), фраз. прев. Нас двоје *ћемо* после *сравнаџи рачуне*, фраз. *изравнаџи рачуне*, ФРСЈ, РСКЈ.
- 37(а). *Non ci avrei messo una mano sul fuoco...* (стр. 25), DMD, TREC, SOR, ZING, досл. и фраз. прев. Нисам смео *сџавиџи руку у ваџиру...*, ФРСЈ.
- 37(б). Нисам могао да *се закунем...* (стр. 27).
- 38(а). [...] *ma mi aveva tenuto il muso tutto il pomeriggio* (стр. 91), DMD, TREC, SOR, ZING, досл. „[...] али ми је *држала нос* читаво поподне.”
- 38(б). [...] али *се* она *дурила* читаво поподне (стр. 79), фраз. прев. [...] али је *дизала нос* читаво поподне, ФРСЈ, РСКЈ, РСЈ – у значењу *уобразиџи се, џосџаџи охол, џравиџи се важан*.
- 39(а). *Sono rimasto a bocca aperta* (стр. 146), DMD, TREC, SOR, ZING, досл. „Остао сам *оџворених усџа*”, ФРСЈ, РСКЈ.
- 39(б). *Zinuo sam* (стр. 123), фраз. прев. (жарг.) *Пала ми је вилица*, непо-
тврђено у речницима.
- 40(а). *Il marito di Barbie, quello spilungone e con la puzza sotto il naso* (стр. 173), DMD, TREC, SOR, ZING, досл. „Мужа од Барбике, оног дугоњу и *са смрадом џод носем*.”
- 40(б). Барбикиног мужа, оног дугоњу *надувенка* (стр. 146), фраз. прев. Барбикиног мужа, оног дугоњу *коџи џара носом небо (облаке)*, жарг. FRHSЈ.

Калк

Иако се не помиње у класификацији Моне Бејкер, калкирање се показало као често коришћена стратегија у преводу фразеологизама (Quiroga, 2006, стр. 146). Калк значи дослован превод појединачних елемената фразеологизма у циљном језику који постаје језик прималац (Хлебџ, 2009, стр. 111–112). Обично се примењује у случају фразеолошких празнина, а преводилац жели да сачува фразеологизам и у ЦТ. Преводац је прибегавао овој стратегији готово увек када су били у питању ауторски неофразеологизми. Реч је о сложеним језичким јединицама које имају већину карактеристика фразеологизма (идиоматичност, експресивност, вишелексемни састав), али будући да представљају ауторове творевине, још увек нису забележене у речницима, односно нису добиле статус фразеологизама. Одлука преводиоца да ову врсту фразеологизама преводи реч по реч чини нам се потпуно оправдано јер се радило обично о поредбеним фразеологизмима, па није било ризика да их читалац превода неће разумети. Осим тога читалац превода је могао да евоцира исту слику као и изворни говорник италијанског језика. Дослован превод није била само оправдана већ и нужна опција јер ауторски

фразеологизми нису лексикализовани, одн. регистровани у савременим речницима, па самим тим ни институционализовани у изворном језику. Примера калкова у корпусу било је двадесет и три.

41(a). [...] *e sono volato come un crocifisso nel grano* (стр. 78).

41(б). [...] и ја сам *оглећео као расјеће* у жито (стр. 69).

42(a). *Aveva le gambe gonfie come salsicce* (стр. 138).

42(б). Ноге су јој биле *надрекле ко кобасице*¹⁷ (стр. 117).

43(a). [...] *ma ricadeva giù come un burattino* (стр. 225).

43(б). [...] али је он *идао као крџена лујка*¹⁸ (стр. 188).

Анализа је показала да су најчешће били у питању поредбени фразеологизми троделне структуре који се састоје од компоненте која се пореди (А-део), поредбеног везника (Б-део) и компоненте с којом се пореди и која се ставља у однос с А-делом (Ц-део) (Fink-Arsovski, 2002, стр. 12). Углавном се у примерима у корпусу као Ц-део јавља зоонимска компонента, што ће показати наредни фразеологизми. Претпостављамо да би ово могло имати везе са образовањем аутора, који је студирао биологију и показује интересовање за елементе природе у својим књижевним делима (Matolcsi, 2024, стр. 445–446):

44(a). *Quando mi ha visto [...] si è gonfiata come un tacchino* (стр. 8).

44(б). Када ме је угледала [...] *надула се као ћуран* (стр. 14).

45(a). *Barbara ha spalancato la bocca come una trota* (стр. 26).

45(б). Барбара је *разјајила усћа њојуи њасџрмке* (стр. 27).

46(a). *Allora ho cominciato a zompettare come un fagiano* (стр. 51).

46(б). Онда сам почео да *џоскакујем као фазан* (стр. 48).

47(a). *Saltavo come una quaglia*¹⁹ (стр. 110).

47(б). *Поскакивао сам као џрејелица* (стр. 94).

48(a). *Era grosso e sinuoso come un'anaconda* (стр. 32).

48(б). Била је *гебела и вијујава њојуи анаконге* (стр. 32).

Два примера, иако није реч о калку, представљају врло успешан и оригиналан превод ауторових колоквијалних неофразеологизама, који су у потпуности прилагођени српском језику:

¹⁷ У српском језику постоји сличан фразеологизам – *имајши ноје као крофне*, који се среће у колоквијалном говору.

¹⁸ У српском језику забележен је сличан фразеологизам, истог значења – *идајши / њасџи као клада*, ФРСЈ.

¹⁹ Постоји фразеологизам *fare il salto della quaglia*. У политичком језику односи се на прелазак с једне политичке стране на другу ради сопствених интереса. Односи се на брзину препелице и способност да изненади ловца. Овај фразеологизам је аутор вероватно сковао на основу сличности са *saltare come una capra* (скакати као коза) који је такође користио у роману, али који је потврђен у речницима, ZING: *Saltavo da una parte all'altra della cucina come una capra* (стр. 87); *Скакао сам као коза* с краја на крај кухиње (стр. 75).

49(a). [...] *ti spezzo come una liquirizia* (стр. 136), досл. „[...] раздићу те као један сладић.”

49(б). [...] *ћредићу те к’о ћрисину* (стр. 116).

Liquirizia је врста слаткиша направљеног од сладића, који се продаје у различитим облицима – као бомбоне или у виду црних штапића. Дослован превод *раздићу те као сладић* говорницима српског језика могао би изгледати чудно. С друге стране, употреба лексеме *ћрисина*, евоцира слику штапића од пецива који се лако може поломити.

50(a). *Togo ci si è steso e si è aperto come un pollo alla diavola* (стр. 172), досл. „Того се испружио и оћворио као ћиле на ћаволски начин.”

50(б). Того се испружио и *раскречио* као *ћилећина* у *рерни* (стр. 145).

Pollo alla diavola је начин припремања пилетине у рерни. Овај рецепт је познат италијанском говорнику, али када би се превео дословно на српски *оћворио се као ћиле на ћаволски начин*, не би био разумљив српским говорницима, те се преводилац определио за најтипичније јело са пилетином у српској средини (пилетина у рерни).

Креирање

Стратегија креирања подразумева увођење фразеологизама у циљном тексту, иако их нема у полазном (Labarta Postigo, 2020, стр. 62). У изузетно великом броју примера у корпусу (чак 45) идентификовали смо управо ову стратегију. Претпостављамо да је преводилац прибегавао овом поступку како би циљном тексту дао експресивност која генерално одликује романе овог аутора:

51(a). *Ero sudato* (стр. 5), досл. „Био сам ознојен.”

51(б). Био сам *ћола вода* (стр. 11), ФРСЈ.

52(a). Il padre, l'avvocato Emilio Scardaccione, era *una persona importante* a Roma (стр. 7), досл. „Отац, адвокат Емилио Скардачоне, био је важна особа у Риму.”

52(б). Његов отац, адвокат Емилио Скардачоне, био је *круйна зверка* у Риму (стр. 13), ФРСЈ.

53(a). *Massacrato in due secondi* (стр. 11), досл. „Масакриран за две секунде.”

53(б). Преклан, *док си рек’о кекс* (стр. 16), колоков., у ФРСЈ – *док си рекао дрићва*.

54(a). *Riuscivo a salire aggrappandomi i rami del fico* (стр. 27), досл. „Усћевало ми је да се попнем хватајући се за гране смокве.”

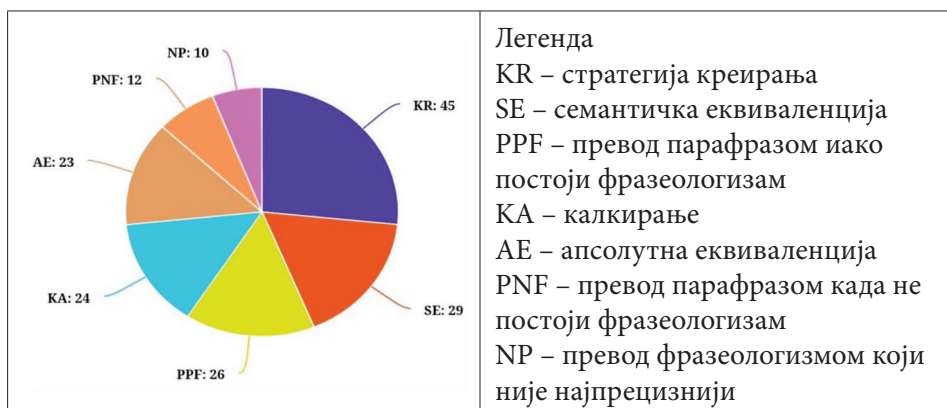
54(б). *Полазило ми је за руком* да се успењем тако што сам се хватао за смоквино грање (стр. 28), ФРСЈ, FRHSЈ.

55(a). [...] *fino alla morte* (стр. 29), досл. „[...] до смрћи”, фраз. РСКЈ.

55(б). [...] *до судњеї дана* (стр. 30), фраз. РСКЈ.

- 56(a). Sei una *femmina*, Michele (стр. 41), досл. „Женско си, Микеле.”
 56(δ). Права си *Сека Перса*, Микеле (стр. 40), фам. израз.
 57(a). Ma che *mi ero impazzito*? (стр. 50), досл. „Ма да нисам *ѿолудео*?”
 57(δ). Да нисам *сишао с ума* (стр. 47), ФРСЈ, FRHSЈ.
 58(a). Non tornava indietro neanche se glielo ordinava Manitu *in persona* (стр. 51), досл. „Није се враћао назад ни да му то нареди Маниту *лично*.”
 58(δ). Не би се вратио ни да му то нареди Маниту *ѿавом и драгом* (стр. 47), ФРСЈ, FRHSЈ.
 59(a). Tutto doveva essere *in ordine*... (стр. 139), досл. „Све је морало бити у *реду*.”
 59(δ). Све је морало да буде *ѿиий ѿој*... (стр. 118), фам. РСЈ.
 60(a). Sono *diventato tutto rosso* (стр. 140), досл. „Постао сам *сав црвен*”, РСКЈ.
 60(δ). *Поцрвенео сам као рак* (стр. 119), FRHSЈ, фраз. *ѿоцрвенѿи као мак*²⁰, РСКЈ.
 61(a). Qui è *perfetto* per imparare (стр. 159), досл. „Овде је *савршено* за учење.”
 61(δ). Овде је *душу дало* за учење (стр. 134), ФРСЈ, РСКЈ, у FRHSЈ – јем-чити за кога.
 62(a). [...] e se n'è andata *mogia mogia* (стр. 200), досл. „[...] и отишла је *ѿоѿиѿиѿена ѿоѿиѿиѿена*.”
 62(δ). [...] и отишла *као да су јој све лађе ѿоѿонуле* (стр. 167), ФРСЈ, РСКЈ.

У анализираном корпусу са идентификованих 168 примера нисмо пронашли случајеве коришћења стратегије изостављања. У Графикону 1 приказани су графички резултати анализе:

Графикон 1. Стратегије превођења примењене у српском преводу романа *Io non ho paura*

²⁰ *Поцрвенѿи као рак* је такође распрострањен израз у српском колоквијалном језику, али се у речницима не бележи у том облику, већ као *црвен као рак* – РСЈ.

На Графикону 1 приказан је број примера фразеологизама који су преведени одређеном стратегијом. Показало се да је преводилац најчешће примењивао стратегију креирања (45 примера – 26,6%), односно уводио у текст ЦЈ фразеологизме који не постоје у ПТ. Према бројности примера следи стратегија употребе фразеологизама сличног значења, а различитог облика, односно семантичка еквиваленција (29 примера – 17,2%). Као фреквентни су се појавили и фразеологизми у ПТ који су преведени парафразом или једном речју у ЦТ, упркос томе што у ЦЈ постоји фразеологизам (26 примера – 15,4%). Сличан проценат заступљен је и код калкирања (23 примера – 14,2%) и стратегије употребе фразеологизама сличног значења и облика, односно било је 23 случаја апсолутних еквивалената (13,6%). Фразеологизама у ПТ који су преведени парафразом или једном речју у ЦТ, зато што у ЦЈ не постоји фразеологизам било је 12 (7,1%), док је фразеологизама ПЈ који су преведени фразеологизмом у ЦТ, али не најпрецизнијим било најмање – 10 (5,9%).

Закључак

Предмет проучавања овог рада били су фразеологизми у савременом италијанском роману *Io non ho paura* аутора Никола Аманитија и њихови еквиваленти у преводу романа на српски *Ne bojim se*. Имајући у виду све специфичности фразеологизама, ове језичке јединице могу представљати посебан проблем у превођењу са једног на други језик. Како би се фразеологизми адекватно превели, потребно је прибећи одређеним преводилачким стратегијама/техникама. Контрастирајући фразеологизме ексцерпирани из италијанског романа и његовог превода на српски, установили смо најзаступљеније стратегије у преводу. Резултати анализе показују да је у највећем броју случајева преводилац прибегавао стратегији креирања, односно увођења у ЦТ фразеологизама који не постоје у ПТ. Оваква одлука могла би се заснивати на настојању преводиоца да ЦТ дâ већу експресивност, која је важна стилска одлика Аманитијевих романа. Према бројности примера следе семантички еквиваленти и стратегије превођења фразеологизама парафразом или једном речју, упркос постојању фразеологизама у ЦЈ. Наредна стратегија превођења је стратегија калкирања и апсолутни еквиваленти, која је нешто слабије заступљена. У још мањем броју случајева фразеологизми су преведени парафразом или једном речју, зато што у ЦЈ не постоји фразеологизам, што говори у прилог тези да и типолошки несродни језици (какви су италијански и српски) могу делити заједничке фразеолошке карактеристике. Најмање фреквентна стратегија била је превођење фразеологизама фразеологизмима, али не најпрецизнијим лексичким и формалним еквивалентима.

Извори

- РСАНУ: *Речник српскохрватској књижевној и народној језика*. (1958–). Београд: Српска академија наука и уметности САНУ – Институт за српски језик.
- РСЈ: *Речник српској језика*. (2011). Нови Сад: Матица српска.
- РСКЈ: *Речник српскохрватској књижевној језика*, књ. 1–6. (1967–1971). Нови Сад: Матица српска.
- ФРСЈ: Оташевић, Ђ. (2012). *Фразеолошки речник српској језика*. Нови Сад: Прометеј.
- Amaniti, N. (2002). *Ne bojim se*. Beograd: Plato.
- Ammaniti, N. (2011). *Io non ho paura* (prima edizione 2001). Torino: Einaudi.
- DMD: Quartu, M., & Rossi, E. (2018). *Dizionario dei modi di dire della lingua italiana*. Milano: Hoepli editore.
- FRHSJ: Matešić, J. (1982). *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Lapucci, C. (1984). *Modi di dire della lingua italiana*. Milano: Garzanti editore.
- Pittano, G. (2004). *Frase fatta capo ha. Dizionario dei modi di dire, proverbi e locuzioni* (IX ristampa, prima edizione 1992). Bologna: Zanichelli editore.
- Pittano, G. (2006). *Sinonimi e contrari, seconda edizione minore. Dizionario fraseologico delle parole equivalenti, analoghe e contrarie*. Bologna: Zanichelli editore.
- SOR: Sorge, P. (2004). *Dizionario dei modi di dire della lingua italiana*. Roma: Newton Compton Editori.
- TREC: Treccani. *Vocabolario Treccani on line*. Roma: Istituto dell'Enciclopedia Italiana, disponibile su: www.treccani.it/vocabolario/
- ZING: Lo Zingarelli. (1996). *Vocabolario della lingua italiana*. Bologna: Zanichelli editore.

Литература

- Миленковић, Т. (2006). *Идиоми у српском језику*. Алексинац: Атеље 63.
- Мршевић-Радовић, Д. (1987). *Фразеолошке ілаіолско-именичке синііаіме у савременом српско-хрватском језику*. Београд: Филолошки факултет.
- Хлебец, Б. (2009). *Ойшііа начела іревоіења*. Нови Сад: Будућност.
- Штрбац, Г. (2018). *Фразеолоііја о човеку и човек у фразеолоііји*. Нови Сад: Филозофски факултет.
- Baker, M. (2001). *In Other Words: A Coursebook on Translation*. London: Routledge.
- Casadei, F. (1995). Per una definizione di «espressione idiomatica» e una tipologia dell'idiomatico in italiano. *Lingua e stile*, XXX(2), 335–358.
- Casadei, F. (2007). *Lessico e semantica*. Roma: Carocci editore S.p.A.
- Corpas Pastor, G. (1996). *Manual de fraseología española*. Madrid: Gredos.
- Corpas Pastor, G. (2003). *Diez años de investigación en fraseología: Análisis sintáctico-semánticos, contrastivos y traductológicos*. Madrid: Lingüística Iberoamericana.
- Fink-Arsovski, Ž. (2002). *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*. Zagreb: FF press.
- García-Pagé Sánchez, M. (2008). *Introducción a la Fraseología española. Estudio de las locuciones*. Barcelona: Anthropolos.

- Labarta Postigo, M. (2020). A metaphorical map of subtitling: Idiom vs. explicit meaning in translated filmic texts. *Babel*, 66(1), 46–69. <https://doi.org/10.1075/babel.00141.pos?locatt=mode:legacy>
- Matolcsi, B. (2024). Luoghi e nonluoghi nei romanzi di Niccolò Ammaniti. *Verbum – Analecta Neolatina*, XXV(2), 435–448. <https://doi.org/10.59533/Verb.2024.25.2.11>
- Moretti, F. (1987). *The Way of the World: The Bildungsroman in European Culture*. London: Verso.
- Raimo, C. (2013, November 27). *L'intervista lunga: Christian Raimo incontra Niccolò Ammaniti*, in «Rolling Stone». Retrieved March 21, 2025: <https://www.minimaetmoralia.it/wp/interviste/intervista-a-niccolo-ammaniti/>
- Quiroga, P. (2006). *Fraseología ítalo-española. Aspectos de lingüística aplicada y contrastiva*. Granada: Granada lingvistica.

Aleksandra R. BLATEŠIĆ

University of Novi Sad
Faculty of Philosophy
Department of Italian and Ibero-American Studies
Novi Sad (Serbia)

Marija N. VUJOVIĆ

University of Novi Sad
Faculty of Philosophy
Novi Sad (Serbia)

Phraseological Units in the Italian Novel *Io non ho paura* by Niccolò Ammaniti and Their Equivalents in the Serbian Translation

Summary

This paper examines phraseological units in the Italian novel *Io non ho paura* by Niccolò Ammaniti and their equivalents in its Serbian translation *Ne bojim se*. The translation of phraseological expressions poses a distinct challenge within translation studies, primarily due to the idiomatic and expressive nature of these linguistic units. The optimal approach involves rendering phraseological units in the source text (ST) with corresponding units in the target text (TT), it is frequently necessary to employ specific translation strategies to ensure adequate transfer of meaning and stylistic nuance. Therefore, the aim of this study is to identify, through contrastive analysis, the translation techniques and strategies applied in the rendering of phraseological units. The corpus comprises Italian and Serbian phraseological units excerpted from the original novel and its translation, with examples categorized according to Mona Baker's classification of translation strategies (2001).

The analysis indicates that, in most cases, the translator employed the strategy of creating or introducing phraseological units that did not exist in the ST. This choice may

reflect an effort to enhance the expressive quality of the translation, aligning with the stylistic tendencies of Ammaniti's prose. Semantic equivalents—phraseological units of similar meaning but differing form—and strategies involving paraphrase or single-word translation were frequently employed, even when phraseological equivalents existed in the TT. These were followed by loan translations and absolute equivalents, i.e., units with both similar meaning and form. These were followed by loan translations and absolute equivalents, i.e., units with both similar meaning and form. In fewer cases, paraphrase or single-word translation was used due to the absence of corresponding phraseological units in the TT, supporting the hypothesis that typologically distinct languages such as Italian and Serbian may nonetheless share common phraseological features. The least frequent strategy involved translating phraseological units with other phraseological units that did not represent their most precise lexical and formal counterparts.

Keywords: translation strategies; phraseological units; equivalence; contemporary Italian novel; Niccolò Ammaniti; Italian; Serbian.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons ауторско-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).